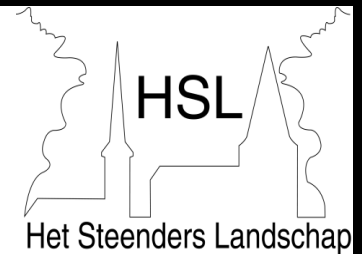

Nieuwsbrief

oktober 2022

www.hetsteenderslandschap.nl

info@hetsteenderslandschap.nl

De vereniging Het Steenders Landschap (HSL) is in juni 2004 opgericht met als doel het onderhouden en verbeteren van het landschap in het gebied van de voormalige gemeente Steenderen: Steenderen, Bronckhorst, Baak, Toldijk, Rha en Olburgen. Onze vereniging heeft thans circa 250 leden. Met deze Nieuwsbrief informeert het bestuur de leden periodiek over de activiteiten die door en namens HSL zijn en worden uitgevoerd.

Algemene ledenvergadering van HSL op dinsdag 11 oktober j.l.

Op dinsdag 11 oktober 2022 is de jaarlijkse Algemene Leden Vergadering (ALV) gehouden, over het verenigingsjaar van 1 juli 2021 tot 30 juni 2022. Er waren 35 leden aanwezig. Voor de inhoud van de vergadering zie het verslag op de website van HSL: [klik hier](#).

Na de pauze hield wethouder Wilko Pelgrom van de gemeente Bronckhorst een presentatie over het beleid van de gemeente inzake natuur en Landschap. De presentatie kunt u [hier \(klik\)](#) bekijken.

Na de presentatie was er nog een levendige discussie tussen de leden en de wethouder, onder andere over het gemeentelijk beleid m.b.t. zonnevelden.

Het Plantenbos

[coördinator: Harry Sesink]

A. Beheerplan Plantenbos

Op verzoek van het bestuur heeft de ecooloog Dick van Hoffen (ook lid van HSL) een beheerplan voor het Plantenbos gemaakt. Daarbij heeft Dick mede gebruik gemaakt van het plan dat door de werkgroep Dorpsbos is gemaakt. Het concept-plan is besproken met 't Onderholt – dat immers formeel de beheerder van het Plantenbos is en blijft – ; zij zijn ermee akkoord. Het bestuur gaat het beheerplan nu aanbieden aan de gemeente (die eigenaar is van het Plantenbos). Het Beheerplan (versie september 2022) is [hier \(klik\)](#) op de HSL-website te lezen. Voor opmerkingen of suggesties houden wij ons natuurlijk aanbevolen.

B. Werkgroep Dorpsbos

De Werkgroep Dorpsbos van HSL heeft in 2019-2021 een plan gemaakt voor verbetering van het Plantenbos. Lucas Kalkers heeft dat plan tijdens onze vorige ALV laten zien en besproken, en u kunt het ook op onze website bekijken: [klik hier](#).

De werkgroep is nu klaar met haar werk. Het bestuur heeft de leden van de werkgroep hartelijk bedankt voor hun goede werk; dat zijn: Garrit Kets, Emmeke Gosseling, Karin van Heijst en Lucas Kalkers.

C: Taakverdeling werkzaamheden Plantenbos

Mede op basis van de aanbevelingen van de werkgroep Dorpsbos heeft het bestuur over de taken in het Plantenbos het volgende besloten:

- a) **Coördinatie:** Harry Sesink is namens HSL de coördinator Plantenbos.
- b) **Onderhoud paden:** Garrit Kets met zijn ploegje.
- c) **Uitvoeren Beheerplan Plantenbos:** Harry Sesink organiseert dit namens het bestuur; de dagelijkse uitvoering wordt op de werkdagen gedaan en op andere dagen door Bram Memelink en Jeroen van Dijk.
Jeroen en Bram organiseren het zaagwerk in het Plantenbos door een kleine groep; als de bomen liggen mogen ook andere actieve HSL-leden hout komen halen.
➤ **Actieve HSL-leden die overtollig hout uit het Plantenbos wil hebben melden zich aan via info@hetsteenderslandschap.nl**
- d) **Communicatie:** in eerste instantie plaatsen infoborden bij de ingangen van het Plantenbos en bij het dijkje en het kerkepad; het bestuur pakt dit op in overleg met de Historische Vereniging Steenderen (HVS).
- e) **Herinrichten gebied rondom de poel:** Bram Memelink en Jeroen van Dijk, op basis van het [Beheerplan](#) en het [plan van de werkgroep Dorpsbos](#).
- f) **Sportief-zaken**, zoals natuurspeelplekken en -toestellen, educatieve elementen, ontmoetings- en activiteitenplekken (zie in het plan van de werkgroep Dorpsbos): deze taken/acties parkeren we voorlopig even.

Schoolklassen rondgeleid door het Plantenbos

Ons HSL-lid Dick van Hoffen (ecoloog) heeft begin oktober j.l. scholieren uit groep 8 van basisschool De Pannevogel rondleidingen gegeven door het Plantenbos.

Zie hier zijn *verslag*:

Veel interactie, leuke vragen. Complimenten ook voor de leraren. De groepen waren keurig op tijd, en de kinderen waren goed aanspreekbaar en luisterden prima.

Ik heb een paar onderwerpen behandeld:

- Notenbomen: noten als eiwitbron heel belangrijk voor de voedselvoorziening vroeger.
- Essentaksterven en gevaarlijk zieke bomen; ruimte voor het afbraakproces van de bomen: kringlopen, de rol van paddenstoelen.
- Het oude IJsseldijkje, en waarom oude boerderijen alleen op hoge plekken staan; dat was een feest van herkenning: "*ons huis staat ook op een bultje*".
- Hutten bouwen: de lol benadrukt en gedragsregels, inclusief gevaar bij harde wind.
- De poel en het belang van een open plek voor vlinders hommels en bijen. Even een bruin kikkertje gevangen en laten zien, met een verhaaltje erbij. Ze ook even laten zien dat er aan de oppervlakte klei ligt, maar dieper allemaal zand.

De poel in het Plantenbos

[Coördinator: Harry Sesink]

Historie: aanleg van de poel

Een van de grootste veranderingen die Het Steenders Landschap heeft uitgevoerd in Plantenbos is de aanleg van de poel geweest. Met de vrijkomende grond is toen het oude historische dijkje hersteld. Op de locatie van de poel stond al een aantal oude knotwilgen die ooit langs een kavelgrens stonden. Bij de aanleg van Plantenbos zijn deze wilgen een onderdeel geworden van het bos. Deze knotwilgen dreigden af te sterven doordat de snelgroeïende bomen eromheen al het licht wegnamen die de wilgen nodig hebben om te groeien. Dus heeft HSL die bomen gekapt en op die plek een poel aangelegd. Dit was ongeveer 7 jaar geleden.

In de winter bevat de poel water en in de zomer valt de poel droog. Door de steeds lager wordende grondwaterstanden in de zomer heeft de poel tot nu toe weinig waarde voor amfibieën. De oevers van de poel hebben een schrale vegetatie.

De open plek rond de poel heeft zeker meerwaarde voor vogels en insecten en geeft een landschappelijke afwisseling in het bos. De knotwilgen doen het redelijk maar de jonge aanplant van nieuwe wilgen heeft nog wel veel hinder van de bomen aan de overzijde van de poel.

Opschonen van de poel

In het Beheerplan Plantenbos (zie eerder in deze Nieuwsbrief) is voor de poel beschreven dat het gewenst is om kruiden te planten die bij de vochtige omgeving van een poel behoren en die waardevol zijn voor insecten. Bijvoorbeeld watermunt en kattenstaart. Daarnaast staat in het plan dat er nog wat bomen moeten worden gekapt zodat er wat meer licht in de poel komt en de knotwilgen meer licht krijgen om te groeien.

Inmiddels heeft zich riet in de poel gevestigd. Wanneer je er niets aan doet breidt riet zich geweldig snel uit, zodat de poel al gauw alleen nog maar riet zou bevatten. Voor natuur weinig waardevol en landschappelijk niet fraai. Omdat de poel begin oktober van dit jaar helemaal droog stond en de paden in het bos goed berijdbaar waren was dit het juiste moment om het riet uit de poel te graven.

Loonbedrijf De Covik heeft in ongeveer een uur tijd de poel opgeschoond en ons lid Martin Nieuwenhuis heeft met zijn tractor ongeveer 4 karren met bagger en riet afgevoerd.

De bagger met riet hebben we in de rand van de open plek neergegooid en met de kraan wat uitgevlakt. We willen dit nog verder vlak maken zodat het te maaien is. Met regelmatig maaien zegt men, zal het riet uitgeput raken en afsterven. Daarna bekijken we nog of het afvoeren van de grond zinvol is.

Nu de poel weer helemaal schoon is willen we komend voorjaar in de oever wat kruiden planten ten behoeve van insecten. De poel is ook wat dieper geworden, waarschijnlijk blijft er nu wat langer water in staan, wat nodig is voor de amfibieën. Dan kan de poel zich verder op een natuurlijke wijze ontwikkelen. Daarom:

- Een vriendelijk verzoek aan de jeugd en anderen: gooi geen hout meer in de poel!
- Een verzoek aan hondenbezitters: laat honden niet door de poel rennen of zwemmen.

Waarschijnlijk wordt deze winter nog een bankje bij de poel geplaatst zodat iedereen van dit mooie plekje kan genieten.

VANUIT DE HSL-WERKGROEPEN

Werkgroep HoogStamLeu

[coördinator: Robert Romijn]

Deze werkgroep verzorgt sinds vele jaren het onderhoud van circa 260 hoogstambomen in de drie boomgaarden, die HSL in beheer heeft.

Dat zijn:

- de boomgaard van **Linzell** aan de Molenkolkweg
- de boomgaard van **Massink**, achter de huizen aan de andere zijde van de Molenkolkweg
- de boomgaard van **Addink** aan de Wehmestraat hoek Paardestraat.

De HoogStamLeu doen leuk en noodzakelijk snoeiwerk, want: "snoeien doet groeien", en dat moet goed begeleid worden. De HoogStamLeu snoeien in het winterseizoen van half november tot eind februari, meestal op vrijdagochtenden.

Er is over deze zomer eigenlijk weinig te melden. Het was droog en zelfs de 'pomoloog' (soorten-deskundige) Hennie Rossel maakte zich ernstig zorgen of de jongste boompjes het wel zouden overleven. Met name in de boomgaard van Massink hebben we de bomen regelmatig van extra water voorzien en zijn de boomspiegels vrij gemaakt om het water goed naar de wortels te krijgen. Er is slechts één boom die vervangen moet worden maar deze had in het voorjaar al geen blad meer gekregen.

Vanaf begin november 2022 gaan we met de snoeiers weer aan de slag en dan zijn we weer een aantal weken iedere vrijdagochtend te vinden in één van de drie boomgaarden.

➤ **Mocht je geïnteresseerd zijn dan ben je altijd welkom om een keer te komen kijken of mee te helpen; aanmelden via info@hetsteenderslandschap.nl**

Werkgroep Patrijzen

[coördinator: René van Eijden; dit keer ook Rennie en Ab van der Meer]

Het aantal territoria van patrijzen in ons telgebied is dit jaar afgenomen naar 10; in 2021 waren het er nog 12 (2020:8).

Over de hele Achterhoek zien we verschillen. In sommige gebieden nemen de territoria toe en in sommige nemen ze af. Gelukkig is er geen daling van het aantal patrijzen in de hele Achterhoek.

Er zijn dit jaar weinig jongen gezien rondom Steenderen. Misschien heeft de droogte een rol gespeeld of zijn er te weinig plekken waar patrijzen dekking kunnen vinden of misschien een tekort aan insecten voor de jongen. We weten de oorzaak niet precies. Sinds kort schakelen we ook de bewoners van de telgebieden in om waarnemingen te doen. Zij kijken uit op het telgebied en zien vaak veel meer. De meeste bewoners vinden het erg leuk om ons te helpen.

In de winter doen we ook een wintertelling. Wanneer er een laagje sneeuw ligt zijn de patrijzen veel beter te zien. Ze leven dan in een klucht (1 of meerdere ouderparen met jongen).

Weidevogelbeheer

[coördinatoren: Rennie en Ab van der Meer]

Wij hebben weer bij 8 boerenbedrijven vogelnesten opgespoord en beschermd. Voor de **kievit** zijn de resultaten vergelijkbaar met die van vorig jaar. De getallen van 2021 staan tussen haakjes. Aantal legsels 36 (39), waarvan 27 (28) uit. Van 3 (2)

legsels is het resultaat ons niet bekend. Zes (9) legsels zijn door verschillende oorzaken verloren gegaan; slechts 1 (3) door predatie en 0 (2) door werkzaamheden. Van de andere verloren gegane legsels was de reden niet te achterhalen.

De resultaten voor de **scholekster** zijn teleurstellend: slechts 1 (3) legsel. Gelukkig is het wel goed gekomen met dit nest en is er weer een nest uitgebroed op het dak van De Bongerd! Vorig jaar zijn 2 van de 3 nesten verloren gegaan.

Zoals eerder gemeld, alle boeren en loonwerkers die wij tot nu toe benaderd hebben werken mee en er zijn nog veel meer weidevogels die bescherming verdienen.

➤ **Dus: wil je meehelpen de weidevogelstand te verbeteren, laat het ons weten, via info@hetsteenderslandschap.nl**

Werkgroep onderhoud paden Plantenbos

[coördinator; Garrit Kets]

Het Plantenbos bestaat uit twee gedeeltes. Eén gedeelte is een rustgebied, waarin geen paden lopen, zodat dieren hier ongestoord kunnen verblijven en daar ook volop gebruik van maken. Onder meer vos, ree, marter, haas, buizerd, sperwer, gaai, lijster, merel, zwartkop, roodborst zijn hier gespot.

In het grootste gedeelte van ons dorpsbos liggen meerdere paden, waardoor dat deel goed toegankelijk is. Omdat de ondergrond van het bos vooral bestaat uit rivierklei kunnen de paden bij regenachtig weer zompig en modderig worden. Wij vinden het belangrijk dat wandelaars het hele jaar van het bos kunnen genieten, ook mensen, die minder goed ter been zijn en een hulpmiddel (rollator, rolstoel of scootmobiel) nodig hebben. Dit geldt natuurlijk ook voor ouders met kleine kinderen, die gebruik maken van een kinder- of wandelwagen.

Om die reden heeft onze werkgroep in en langs het bos een rondje van ruim een kilometer lengte uitgezet en dit pad verstevigd met het zogenaamde 'Achterhoeks Padvast', een mengsel van zand en fijn grint, dat gedolven wordt in Netterden. Dit pad is in 2021 gerealiseerd.

Maar daarmee ben je er natuurlijk niet. Het moet *onderhouden* worden. Gelukkig hebben we hiervoor een groepje met vrijwilligers, die een keer of acht per jaar de handen uit de mouwen willen steken. Het blad op het pad wordt in de herfst en winter regelmatig verwijderd. Het wordt gecontroleerd op verzwakte, modderige plekken en zo nodig aangevuld met Padvast. We houden ook het pad op breedte, waarbij we takken, brandnetel en ranken (van braam) verwijderen. Ook doen we wel andere werkzaamheden langs het pad, zoals het snoeien van de opslag van de lindebomen.

Daarnaast heeft onze groep de woekering van de braamstruiken in de walnotenboomgaard flink aangepakt. Ook langs de andere wandelpaden duiken deze struiken veelvuldig op en dreigen de doorgang te belemmeren. Daarom hebben we het afgelopen jaar ook hier geholpen om die paden op breedte te houden. We horen van alle kanten dat de inwoners het erg waarderen om zo van ons dorpsbos gebruik te kunnen blijven maken.

Werkgroep Steenuilen

[coördinator: Philip van Dijk]

A. Broedresultaten

Afgelopen seizoen vonden we bij de eerste nestcontroles veel bezette nesten en mooie aantallen eieren. Later troffen we echter helaas veel eieren niet bebroed en/of verlaten aan.

Dit jaar waren er weinig muizen tijdens de start van de leg- en broedperiode. Doorgaans komen we in de nestkasten veel dode muizen tegen die 'op voorraad liggen' zodra de jongen ('pullen') uitkomen maar dit jaar was dat echt sporadisch. Wel waren er heel veel meikevers, waarmee de meeste jonge pullen en vrouwtjes dan ook gevoed zijn. Het hoge aantal mislukte en verlate nesten is dan ook misschien wel het gevolg van de beperkte voedselvoorraad.

Er is dit seizoen geen 2e leg geconstateerd.

Daarnaast zijn er ook nesten bekend waar jongen vroegtijdig het nest hebben verlaten: de zogenaamde 'springers'; deze jongen zijn nog niet sterk genoeg en zijn vaak gewond aan poten en/of vleugel. Sommige pullen zijn nog bijgevoerd door kasteigenaren, omdat geen volwassen steenuilen meer bij de nestkast gezien werden.

In totaal hebben we ruim 200 eieren aangetroffen en zijn rond de 140 pullen geringd. De inhoudelijke analyses van het broedseizoen over heel Gelderland en landelijk gezien krijgen wij weer te horen tijdens het zogenaamde 'uilenbal' in april 2023. Daarover in een volgende nieuwsbrief.

B. Nestkasten van pendel naar sluis

In het gebied rond Olburgen werden wij de laatste jaren regelmatig geconfronteerd met het feit dat er regelmatig predatie (roof) plaats vond in steenuilenkasten door o.a. de steenmarter en boommarter. Vorig jaar werden we 3 keer verrast en zat er een steenmarter in de kast. In de andere gebieden lijkt de druk van de steenmarter wat minder hoog.

We hebben ook een keer meegemaakt dat er een uil met de vleugel achter de pendel was blijven steken en dit niet had overleefd. Dit is dan wel even schrikken.

Hierop hebben we besloten om rond Olburgen de nestkasten aan te passen met een zogenaamde 'sluis'. De 'pendels' hebben uit de nestkasten gehaald en er een 'sluis' in aangebracht. De afmeting komt wel nauw, want de sluis moet groot genoeg zijn voor passage door de steenuil en klein genoeg om passage door de steenmarter te verhinderen. Gevolg is dat er in de aangepaste kasten geen predatie (roof) door de marter meer heeft plaats gevonden. Daardoor werd er in die nestkasten weer genesteld door de steenuil met een positief broedresultaat.

De foto toont de 'sluis' (links) en de 'pendel' (rechts).

Overleg met Aviko over extra landschappelijke inpassing

[Harry Sesink en Frans Peelen]

HSL neemt deel aan het periodieke overleg met Aviko over de extra landschappelijke inpassingen die Aviko gaat realiseren om het zicht vanuit het Steenderense landschap op het nieuwe vrieshuis te beperken en te verzachten.

Vanaf begin 2021 organiseert Aviko periodiek overleg over deze extra landschappelijke inpassingen met de gemeente Bronckhorst en met vertegenwoordigers van Het Steenderens Belang en van Het Steenders Landschap.

Dat overleg resulteert nu in het *plan van Aviko* om dit najaar langs enkele wegen in de omgeving van het vrieshuis bomen te planten.

Aviko plant 12 Lindebomen aan langs het nieuwe deel van de dr. A. Ariënsweg. En er komen Lindebomen nabij de rotonde (14 stuks) en langs de Dolfingweg tot de kruising met de Covikseweg (35 stuks). Ook langs de Covikseweg worden 15 bomen aangeplant; dat worden verschillende soorten in het kader van de biodiversiteit. Al deze bomen komen op gemeentegrond en ze worden dan ook eigendom van de gemeente, die ook het beheer en onderhoud voor zijn rekening neemt.

Door al deze nieuwe bomen zal het vrieshuis vanuit de omgeving minder zichtbaar zijn.

Intussen gaan wij naarstig op zoek naar nieuwe locaties om bomen en of heggen aan te planten. **Wie daarvoor voorstellen heeft kan gerust met één van ons contact opnemen.** Vooral vanaf Toldijk zijn nog lege kale plekken in het veld.

Nieuw project: aanplantactie hagen voor biodiversiteit

[coördinator: Frank van Heijst]

Om de biodiversiteit in Steenderen en omgeving te vergroten is het wenselijk om naast vele andere maatregelen ook lange lijnvormige elementen aan te planten in de vorm van *hagen*.

Hagen zijn zeer belangrijk in ons landschap. Hagen vergroten de kwaliteit van ons landschap doordat ze de grote vlaktes opbreken in kleinere stukken ('kamertjes') die visueel aantrekkelijker zijn. Daarnaast zorgen hagen voor luwte en dekking en zijn een bron van voedsel voor vele insecten (bijen, zweefvliegen, hommels etc.), vogels als patrijs en fazant maar ook voor kleine zoogdieren zoals de egel.

Het Steenders Landschap wil samen met de bewoners van ons gebied heel veel (kilo)meters biodiversiteitshagen realiseren. Wij zorgen voor het plantmateriaal (bijenhaag en/of patrijzenhaag) en leveren dat bij u thuis af; u plant en onderhoudt de haag zelf (en u betaalt een kleine eigen bijdrage).

➤ **Binnenkort volgt meer informatie over dit project en over hoe u hieraan kunt meedoen.**

Bestuur

Het Bestuur organiseert de activiteiten van de vereniging en ontwikkelt daarnaast initiatieven om het landschap rondom Steenderen te verbeteren. Het Bestuur overlegt onder andere met de gemeente Bronckhorst, bijvoorbeeld in het kader van het project Dorp en Rand, en met Staatsbosbeheer.

➤ **Noteer deze data in uw agenda:**

- zaterdag 5 november 2022 (landelijke natuurwerkdag): HSL-werkdag van 08.45 tot 13.00 uur;
- zaterdag 10 december 2022: werkdag;
- zaterdag 7 januari 2023: werkdag;
- zaterdag 4 februari 2023: werkdag;
- zaterdag 11 maart 2023: werkdag;
- zaterdag 15 april 2023: zaaidag akkerranden;
- woensdag 14 juni 2023: vrijwilligersavond + BBQ;
- woensdag 12 juli 2023: zomer-werkavond

Wij hopen u bij één of meerdere werkdagen te mogen begroeten.

➤ **Ook HSL-leden die tot nu toe niet aan de werkdagen meededen worden van harte uitgenodigd om dat eens 'n keer te komen proberen.**

Meer informatie?

Natuur- en Landschapsvereniging 'Het Steenders Landschap'.

Secretaris: Frank van Heijst; email: info@hetsteenderslandschap.nl

website: www.hetsteenderslandschap.nl

Samenstelling Nieuwsbrief: Frank van Heijst